

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NUSRET ARGUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/6149)

Karar Tarihi: 6/3/2014

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Serruh KALELİ
Üyeler : Burhan ÜSTÜN
Nuri NECİPOĞLU
Hicabi DURSUN
Erdal TERCAN
Raportör : Muharrem İlhan KOÇ
Başvurucu : Nusret ARGUN
Vekili : Av. Battal ÖZER
Av. Ömer OĞUR
Av. Gülsüm GÜNDOĞDU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, gerekçesiz kararlarla tutukluluk halinin devamına karar verilmesi ilgisiz kişi ve suçlara ilişkin yargılamanın birlikte ve görevli olmayan mahkemece yürütülmesi nedeniyle Anayasa'nın 19., 36. ve 38. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru vekili tarafından 25/7/2013 tarihinde Adana 4. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 16/12/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 14/01/2014 tarihinde yapılan toplantıda kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 15/1/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Bakanlık görüşünü 14/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvuru vekiline 18/2/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvuru Bakanlık görüşüne karşı 18/2/2014 tarihinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, suç işlemek için kurulan örgüt faaliyeti kapsamında 2006-2008 yıllarında Konya, Karaman, Afyonkarahisar, Kütahya başta olmak üzere farklı illerde kamu ihalelerine ve edimin ifasına fesat karıştırma suçlarını işlediği iddiasıyla 23/9/2008 tarihinde göz altına alınmış ve (CMK 250. maddesi ile görevli) Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesince 27/9/2008 tarih ve 2008/44 Sorgu sayılı kararla tutuklanmıştır.

9. Adana Cumhuriyet Başsavcılığının 3/2/2009 tarih ve 2009/51 sayılı iddianamesiyle başvurucunun da aralarında olduğu 234 sanık hakkında Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesinin 2009/17 Esas sayılı dosyasında kamu ihaleleriyle ilgili 96 ayrı suç nedeniyle kamu davası açılmıştır. İddianamede başvurucunun suç işlemek amacıyla örgüt kurma, örgüt faaliyeti kapsamında ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, özel belgede sahtecilik, soruşturmanın gizliliğini ihlal etmek, rüşvet ve yağma suçlarından cezalandırılması talep edilmiştir.

10. Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesinde 2009/17 Esas sayılı dosyasında tutuklu devam eden yargılama kapsamında 27/6/2013 tarihli celsede başvurucunun, suç örgütü kurmak, edimin ifasına fesat karıştırma, özel belgede sahtecilik, soruşturmanın gizliliğini ihlal etmek, ihaleye fesat karıştırmak, rüşvet vermek suçlarından toplam 180 yılı aşan hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir. Başvurucunun isnat edilen yağma suçundan beraatına karar verilmiştir.

11. Başvuru konusu yargılama kapsamında hakkında dava açılan 234 sanıktan 117'sinin mahkûmiyete yeter delil elde edilemediği gerekçesiyle beraatına, diğer sanıkların 1 yıl ila 180 yıl arasında değişen hapis cezalarıyla cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

12. Başvurucu, Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/6/2013 tarihli tutukluluk halinin devamına dair kararına itiraz etmiştir. Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 10/07/2013 tarih ve 2013/417 Değişik İş sayılı kararıyla itiraz reddedilmiştir. Karar başvurucuya 18/7/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvuru konusu yargılama kapsamında gerekçeli karar 18/12/2013 tarihinde dosyasına konulmuş olup, dava temyiz aşamasındadır.

B. İlgili Hukuk

14. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 235. maddesi şöyledir:

“(1) (Değişik: 11/4/2013-6459/12 md.) Kamu kurumu veya kuruluşları adına yapılan mal veya hizmet alım veya satımlarına ya da kiralamalara ilişkin ihaleler ile yapım ihalelerine fesat karıştıran kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Aşağıdaki hallerde ihaleye fesat karıştırılmış sayılır:

a) Hileli davranışlarla;

1. İhaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olan kişilerin ihaleye veya ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engellemek,

2. İhaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olmayan kişilerin ihaleye katılmasını sağlamak,

3. Teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olduğu halde, sahip olmadığından bahisle değerlendirme dışı bırakmak,

4. Teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olmadığı halde, sahip olduğundan bahisle değerlendirmeye almak.

b) Tekliflerle ilgili olup da ihale mevzuatına veya şartnamelere göre gizli tutulması gereken bilgilere başkalarının ulaşmasını sağlamak.

c) Cebir veya tehdit kullanmak suretiyle ya da hukuka aykırı diğer davranışlarla, ihaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olan kişilerin ihaleye, ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engellemek.

d) İhaleye katılmak isteyen veya katılan kişilerin ihale şartlarını ve özellikle fiyatı etkilemek için aralarında açık veya gizli anlaşma yapmaları.

(3) (Değişik: 11/4/2013-6459/12 md.) İhaleye fesat karıştırma suçunun;

a) Cebir veya tehdit kullanmak suretiyle işlenmesi hâlinde temel cezanın alt sınırı beş yıldan az olamaz. Ancak, kasten yaralama veya tehdit suçunun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâllerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca bu suçlar dolayısıyla cezaya hükmolunur.

b) İşlenmesi sonucunda ilgili kamu kurumu veya kuruluşu açısından bir zarar meydana gelmemiş ise, bu fıkranın (a) bendinde belirtilen hâller hariç olmak üzere, fail hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

...”

15. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

...

(4) Sadece adli para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez.”

16. 5271 sayılı Kanun'un 101. maddesi şöyledir:

“(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukuki ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) (Değişik: 2/7/2012-6352/97 md.) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

- a) Kuvvetli suç şüphesini,
- b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,
- c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.

(3) Tutuklama istenildiğinde, şüpheli veya sanık, kendisinin seçeceği veya baro tarafından görevlendirilecek bir müdafinin yardımından yararlanır.

(4) Tutuklama kararı verilmezse, şüpheli veya sanık derhâl serbest bırakılır.

(5) Bu madde ile 100 üncü madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.”

17. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir.

(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.”

18. 5271 sayılı Kanun'un 104. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.”

5271 sayılı Kanun'un 104. maddesi (1) şöyledir:

(1) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.

(3) Dosya bölge adliye mahkemesine veya Yargıtaya geldiğinde salıverilme istemi hakkındaki karar, bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay ilgili dairesi veya Yargıtay Ceza

Genel Kurulunca dosya üzerinde yapılacak incelemeden sonra verilir; bu karar re'sen de verilebilir.

19. 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesi şu şekildedir:

“(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü madde hükümleri göz önünde bulundurularak, şüpheli veya müdafii dinlenilmek suretiyle karar verilir.

(2) Tutukluluk durumunun incelenmesi, yukarıdaki fıkrada öngörülen süre içinde şüpheli tarafından da istenebilir.

(3) Hâkim veya mahkeme, tutukevinde bulunan sanığın tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğine her oturumda veya koşullar gerektirdiğinde oturumlar arasında ya da birinci fıkrada öngörülen süre içinde de re'sen karar verir.”

20. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (k) bentleri şöyledir:

“(1) Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

k) Yakalama veya tutuklama işlemine karşı Kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan,

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.”

21. 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 6/3/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvuru numarası 25/7/2013 tarih ve 2013/6149 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, tutukluluk halinin devamına dair kararların gerekçesiz olduğunu, adli kontrol tedbirinin değerlendirilmediğini, duruşmalar arasında gerçekleştirilen tutukluluk incelemeleri neticesinde verilen kararları kendisine tebliğ edilmediğini ve dolayısıyla bu kararlara itiraz hakkının engellendiğini, birleştirme kararlarının yargılamanın uzamasına sebep olduğunu, isnat edilen fiillerin 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Kanun'un mülga 250. maddesi ile görevli mahkemenin görev alanına girmemesine rağmen suç yaratılarak davanın 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesi ile görevli mahkemede görülmesinin sağlandığını belirterek Anayasanın 19., 36. ve 38. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

24. Başvurucu iddia edilen örgüt suçuyla ilgisi olmayan çok sayıda suçun ve kişinin davaya eklendiğini, birleştirme kararlarının yargılamanın uzamasına sebep olduğunu, isnat

edilen fiillerin 5271 sayılı Kanun'un mülga 250. maddesi ile görevli mahkemenin görev alanına girmemesine rağmen suç yaratılarak davanın mülga 250. maddesi ile görevli mahkemede görülmesinin sağlandığını ifade etmekte ve bu kapsamdaki aykırılıkların temyiz merciince gözetilebileceğini, ancak hukuka aykırılığın boyutunu açıklamak için değinildiğini belirtmektedir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik

25. Adalet Bakanlığının bu kapsamdaki görüşleri özetle şu şekildedir:

“Anayasa'nın 148/3 ve 6216 sayılı Kanun'un 45/2 hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup, bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Dolayısıyla, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Anayasa Mahkemesinin 26/3/2013 tarihli ve 2012/670 sayılı bireysel başvuru kararı, § 18).

Somut olayda başvuruya konu yargılamanın temyiz incelemesinde olduğu görülmektedir. Başvurucunun, 1412 sayılı Kanununun 307 ve 308. maddeleri ışığında mahkemenin görevsizliğine ve birleştirme kararlarının yerinde olmadığına ilişkin itirazlarının temyiz başvurusunda dile getirilebilme imkânı bulunduğu değerlendirilmektedir (anılan karar § 20). Bu itibarla başvurucunun söz konusu şikâyeti açısından yargısal yolların tüketilip tüketilmediği incelenirken göz önüne alınmak üzere, yukarıda açıklanan hususların Anayasa Mahkemesinin dikkatine sunulması gerektiği düşünülmektedir.”

26. Başvurucu başvuru formu ve eklerinde belirtilen hususlar dikkate alınarak başvurunun kabulüne karar verilmesini talep etmiştir.

27. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“... Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.”

28. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmiş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

29. Anılan Anayasa ve Kanun hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için ihlale neden olduğu iddia edilen işlem veya eylem için öngörülen idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekir. Bireysel başvurunun ikincil nitelikte bir hak arama yolu olması nedeniyle, asıl olan hak ve özgürlüklere kamu otoritelerince saygı gösterilmesi ve olası bir ihlal durumunda bunun idari ve/veya yargısal olağan yollarla giderilmesidir. Bu nedenle bireysel başvuru yoluna ancak kanunda öngörülen olağan yollar tüketilmesine rağmen ihlalin ortadan kaldırılamadığı durumlarda gidilebilir (B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 28).

30. Somut olayda başvuru konusu yargılamanın temyiz aşamasında olduğu, mahkemenin görevsizliğine ve farklı suçların aynı dosyada birlikte görülmesinin yerinde olmadığına, suçların sübut ve nitelendirmesine dair adil yargılanma hakkı kapsamındaki iddiaları yönünden başvuru yollarının tüketilmediği görülmektedir.

31. Ayrıca dosya üzerinden yapılan inceleme sonunda tutukluluk halinin devamına ilişkin kararların tebliğ edilmemesi nedeniyle tazminat yoluna başvurma imkânı bulunduğu, bu kapsamda başvuru yollarının tüketilmediği görülmektedir.

32. Açıklanan nedenlerle, başvurunun adil yargılanma hakkı ve dosya üzerinden yapılan tutukluluk incelemelerinin tebliğ edilmemesi kapsamındaki kısmının *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

33. Başvurunun, gerekçesiz kararlarla makul süreyi aşacak şekilde tutuklu kalma nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliğinin ihlal edildiğine ilişkin kısmının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas

34. Başvurucu, suç örgütü iddiasıyla ilgisi olmayan çok sayıda eylem ve kişinin davaya eklendiğini, birbiriyle ilgisiz değişik suçların aynı dosyada birlikte görülmesinin yargılamanın uzamasına sebep olduğunu, bu süreçte gerekçesiz kararlarla tutukluluğun devamına karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliğinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

35. Başvurucu adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde şikâyette bulunmuş ve yargılamanın uzamasına neden olan yukarıda bahsedilen aykırılıklara ve savunma hakkının ihlal edildiğine işaret etmiş ise de, başvurucu, yargılamanın uzamasına neden olduğu iddia edilen hususların (§ 28) temyiz incelemesinde değerlendirilebileceğini belirtmektedir. Bu aşamada, temel şikâyetin yargılama sürecinde ve mahkûmiyet kararıyla birlikte devam eden tutukluluğa ilişkin olduğu, incelemenin bu kapsamda yapılması gerektiği anlaşılmıştır.

36. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, yedinci ve sekizinci fıkraları şöyledir:

“Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı

olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

...

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.”

37. Adalet Bakanlığının görüşünde, Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerle ilgili iddialar değerlendirilirken AİHM'in tutukluluk konusunda benimsediği ilkelere değinilmiş; davanın kapsamı, dosyadaki deliller, sanıklara yüklenen suçların sayısı ve niteliği, sanıkların sayısı gibi durumların tutukluluk süresinin makul olup olmadığının tespitinde dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. AİHM'in davanın karmaşık olması durumunu tutukluluk süresinin makul olup olmadığının değerlendirmesinde dikkate aldığı, özellikle organize suçlar bakımından dört yıl üç güne kadar uzayan tutukluluk sürelerini makul süre olarak kabul ettiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca olayın istisnai koşullarının, karmaşıklığının, başvurunun soruşturulmasına neden olan eylemin ağırlığının, başvurunun kaçma ihtimalinin de AİHM tarafından dikkate alındığı dile getirilmiştir.

38. Bakanlık somut olay kapsamında, başvurunun 23/9/2008 tarihinde gözaltına alınmış olup, 27/9/2008 tarihinde tutuklandığını, Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 27/6/2013 tarihli karar duruşmasında mahkumiyetle birlikte hükmen tutukluluğa karar verildiğini, başvurunun gözaltına alındığı tarihten, hükmen tutuklanmasına karar verildiği tarihe kadar yaklaşık 4 yıl 9 ay tutuklu kaldığını, yargılama boyunca tutukluluğun devamına ilişkin kararların genellikle “*sanıkların üzerlerine atılı suçların niteliği, kanıt durumu, kaçma ve delilleri karartma olasılıkları, sanıklara verilmesi muhtemel ceza miktarları*” şeklinde gerekçelendirildiği; ayrıca çoğu kararda adli kontrolün niçin uygulanmadığına ilişkin değerlendirme yapılmadığını belirtmektedir.

39. Başvurucu, başvurunun esasına ilişkin Adalet Bakanlığı görüşüne karşı, başvuruda belirttiği hususları tekrarlamıştır.

40. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarına sahip olduğu güvence altına alınmıştır.

41. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (*Labita/İtalya* [BD], B. No: 26772/95, 6 Nisan 2000, § 119).

42. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm

olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarında bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir.

43. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk halinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılacaktır. Bu amaçla yapılan bir başvuruda, itiraz kanun yolunda çelişmeli yargılama ve/veya silahların eşitliği gibi ilkelere uygun olarak bir inceleme yapıp yapılmadığı da dikkate alınacaktır. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hali devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

44. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler “*ilgili*” ve “*yeterli*” görüldüğü takdirde, yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabılır (B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 53).

45. Dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır.

46. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedeninin varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk halinin makul kabul edilmesi gerekir.

47. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvuruçunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 56).

48. Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesi karar duruşmasından bir önceki 29/4/2013 tarihli duruşmada, başvuruçunun da aralarında olduğu tutuklu sanıkların, “*atılı suçların niteliği, kanıt durumu, kaçma delilleri karartma olasılıkları, sanıklara verilmesi muhtemel ceza miktarları, dosyadaki ihaleye fesat karıştırılması suçlarıyla ilgili bilirkişi raporları, iletişim tespit tutanakları, yağma suçuyla ilgili müşteki beyanları ve olaydan sonra ele geçen senetler gözetilerek*” tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

49. Mahkeme 15/11/2012 tarihli duruşmada yine başvuruçunun da aralarında olduğu tutuklu sanıkların “*atılı suçların niteliği, kanıt durumu, kaçma delilleri karartma olasılıkları, sanıklara verilmesi muhtemel ceza miktarları, dosyadaki ihaleye fesat karıştırılması suçlarıyla ilgili bilirkişi raporları, iletişim tespit tutanakları, yağma suçuyla ilgili müşteki*

beyanları ve olaydan sonra ele geçen senetler gözetilerek” tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

50. Mahkeme 25/7/2012 tarihli duruşmada başvuruçunun da aralarında olduğu tutuklu sanıkların *“atılı suçların niteliği, kanıt durumu, kaçma delilleri karartma olasılıkları, sanıklara verilmesi muhtemel ceza miktarları, dosyadaki ihaleye fesat karıştırılması suçlarıyla ilgili bilirkişi raporları, iletişim tespit tutanakları, yağma suçuyla ilgili müşteki beyanları ve olaydan sonra ele geçen senetler gözetilerek*” tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

51. Mahkeme 26/4/2012 tarihli duruşmada başvuruçunun da aralarında olduğu tutuklu sanıkların *“atılı suçların niteliği, kanıt durumu, kaçma delilleri karartma olasılıkları, sanıklara verilmesi muhtemel ceza miktarları”* gerekçesiyle tutukluluk halinin devamına karar vermiştir..

52. Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesi 12/2/2013 tarihli duruşmada da benzer ifadeler yanında, birden fazla suçtan tutukluluk olduğu, her bir suç için tutukluluk süresinin ayrı değerlendirilmesi gerektiği gerekçesi ve her suç yönünden azami tutukluluk süresinin dolmadığını belirterek tahliye taleplerini reddetmiştir.

53. 5271 sayılı Kanun’daki azami tutukluluk süresinin ağır cezalı işler bakımından uzatmalarla birlikte azami beş yıl olduğu, bu haliyle düzenlemenin öngörülebilir olduğu anlaşılmaktadır. Ancak mahkemenin, birden fazla suça ilişkin soruşturma ve kovuşturmanın bir dosya üzerinden yürütülmesi veya bir dosyada birleştirilmiş olması halinde kanuni tutukluluk süresinin her suç için ayrı değerlendirilmesi gerektiği yönündeki yorumu, kişilerin tutuklu yargılanabileceği azami süreyi belirsiz ve öngörülemez bir şekilde uzatmaya elverişlidir. Zira bir kişi hakkında birden fazla suç isnadı olması halinde azami tutukluluk süresi her biri için ayrı değerlendirdiğinde kişinin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği süre öngörülemez bir şekilde uzayacaktır. Bir hukuk devletinde henüz suçluluğu hükmen sabit hale gelmemiş bir kişinin bu yorum nedeniyle belirsiz bir süre özgürlüğünden yoksun bırakılması düşünülemez (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 53).

54. Başvuruçunun tahliye talepleri yargılama sürecinde, birden fazla suçtan yargılama yapılıyor olması ve atılı suçların niteliği, kanıt durumu, kaçma, delilleri karartma olasılıkları, sanıklara verilmesi muhtemel ceza miktarları, dosyadaki ihaleye fesat karıştırılması suçlarıyla ilgili bilirkişi raporları, iletişim tespit tutanakları, yağma suçuyla ilgili müşteki beyanları ve olaydan sonra ele geçen senetler gözetilerek reddedilmiştir. Bu kapsamda yargılama sürecinde başvuruçunun kaçma ve delilleri karartma olasılığı somut bir olgu veya durumla ilişkilendirilmeksizin tutukluluğun devamına gerekçe olarak kararlarda yer almıştır.

55. Mahkûmiyet kararlarının esas olarak, bilirkişi raporları, iletişimin tespiti kapsamındaki görüşme kayıtları ile ihalelere katılan şirketlere ait evrak ve ihale dosyalarında yer alan bilgi ve belgelere dayandığı dikkate alındığında tutukluluğun devamı bakımından gerekçe olarak kararlarda yer alan *“delillerin karartılması olasılığı”* da *“ilgili”* ve *“yeterli”* değildir.

56. Mahkemece verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçeleri incelendiğinde, bu gerekçelerin tutukluluğun devamını haklı gösterecek yeterlikte olmadığı ve aynı hususların tekrarı niteliğinde olduğu görülmektedir. Beş yıla yaklaşan tutukluluk halinin devamına ilişkin bu gerekçelerin *“ilgili”* ve *“yeterli”* olduğu söylenemez. Bu çerçevede başvuruçunun ilk derece mahkemesi önündeki yargılaması devam ederken tutuklu bulunduğu süre makul olarak değerlendirilemez.

57. Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesinin Uygulanması

58. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, esas inceleme sonunda ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği belirtilmiş olup, yerindelik denetimi yapılamayacağı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

59. Başvuruda Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvurucu tazminat talebinde bulunmamıştır.

60. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

61. Karar örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Başvurucunun,

1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerinin "*başvuru yollarının tüketilmemesi*" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. İlk derece yargılamasında devam eden tutukluluk kapsamındaki şikâyetlerinin KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. "*Tutukluluğun makul süreyi aşmış olması*" nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Karar örneğinin ilgili Mahkemeye gönderilmesine,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

6/3/2014 tarihinde **OY BİRLİĞİYLE** karar verildi.

Başkan
Serruh KALELİ

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Erdal TERCAN